

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 2 mars 1900, kl. 3 e. m.

*Betänkande, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser
i fråga om arfsskatts uttagande från fideikommitterad
egendom.* (2:a A.)

I en inom Första Kammaren väckt motion n:o 11, af herr friherre *Carl Klingspor*, föreslår motionären: »att Riksdagen måtte besluta att an hålla, det Kongl. Maj:t ville taga under nådig ompröfning, i hvad mån förordningen af den 9 augusti 1894 må kunna ändras så, att sättet för arfsskattens uttagande från fideikommitterad egendom blefve för en tillträdande fideikommissarie mindre betungande och mera rättvist än som nu är fallet, samt derom för Riksdagen framlägga förslag.»

Till stöd för motionen anför motionären följande:

»I fråga om fast egendom, som innehafves såsom fideikommiss, upp bäres arfsskatten medelst stämpel å fideikommissbrevet, då det för lagfart företes. Tillträdande fideikommissarie har möjligen ej annan tillgång än brukningsrätten till fideikommisset. Då egendomen ej kan medelst in teckning belånas, förrän han erhållit lagfart, kan det vara honom omöjligt att skaffa penningar till gäldande af stämpelafgiften, i följd hvaraf lagfart ej kan vinnas. Huru i detta fall skall förfaras, angifver ej lagen. Allmänt bekanta tilldragelser vid ett fideikommiss i södra Sverige hafva nog samt ådagalagt svårigheten för staten att under vissa omständigheter utfå sin skattefordran. Om fideikommissarie åter betalar stämpelafgiften och dör kort efter tillträdet af egendomen, kan han komma att göra betydlig ekonomisk förlust. Det har ock inträffat, att fideikommissarie nekat till-

träda fideikommitterad egendom. Ifrågavarande lag kan indirekt verka upphäfvande af fideikommiss, en följd, som af mången torde ses med ej oblidla ögon. Om emellertid fideikommissens upphäfvande anses gagneligt, torde det vara riktigare att genomföra upphäfvandet medelst direkt lagstiftning än att på omvägar nå ett resultat, som för mången enskild är af djupt ingripande natur.

Med afseende å fast egendom, som icke innehafves såsom fideikommiss, visa sig icke dessa svåra följder, emedan arfvinge till sådan egendom blir egare till densamma, under det fideikommissarie innehafver sin egendom endast under nyttjanderätt. Det synes vara en orättvisa att fordra samma skatt af nyttjanderättshafvare som af egare. Denna orättvisa kunde i någon mån utjemnas, om, i fråga om fideikommiss, lagfartsstämpeln skildes från arfsskatten och den senare finge utgå med bestämdt belopp under vissa år, exempelvis fem å tio, med bestämmelse tillika, att, om fideikommissarie doge under dessa år, den afgift, som skolat derefter af honom erläggas, efterskänktes. Rationellt vore, om arfsskatten, i fråga om fideikommiss, beräknades efter kapitaliserade värdet af nyttjanderätten på sätt rörande annan nyttjanderätt i lagens 17 § stadgas.»

I motion vid 1899 års riksdag hemställde motionären, att Riksdagen måtte besluta skrifvelse till Konungen med anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga under ompröfning, i hvad mån dels lagens bestämmelser om stämpelafgift för bodelegares andel i dödsbo måtte kunna förenklas, dels ock denna stämpelafgift måtte kunna i allmänhet minskas och i fråga om fideikommiss jemkas, samt att Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen de förändrade bestämmelser, som kunde finnas lämpliga.

1899 års bevillningsutskott hemställde i sitt betänkande, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Utskottet uttalade deri, bland annat, att vid tillämpningen af gällande bestämmelser om arfsskatten svårigheter väl någon gång kunde möta, men att dessa svårigheter dock ej syntes vara af sådan betydighet, att anledning förefunnes att vidtaga någon åtgärd för erhållande af förenklade bestämmelser, samt att utskottet än mindre kunde tillstyrka Riksdagen att då, efter det stämpelförordningen den 9 augusti 1894 så nyligen tillkommit, öfvergifva de principer, som af Riksdagen antagits såsom grundval för denna beskattning. Beträffande stämpelskatten särskildt för fideikommiss anförde utskottet, att fall väl kunde förekomma, då en fideikommissarie finge utbetala stämpelafgiften utan att denna under hans lifstid hunne ersättas honom genom egendomens afkastning och utan att hans arfvingar erhöle någon förmån af fideikommisset, hvilket i stället öfverginge till annan, som icke vore

hans närmaste arfvinge. Sådana fall måste dock enligt utskottets förmenande betraktas såsom sällsynta undantag, och utskottet ansåg icke sådana undantagsfall utgöra tillräcklig anledning till ändring i nu gällande bestämmelser för den arfsskatt, fideikommissarie skulle betala. Då det emellertid kunde inträffa, att fideikommissarie saknade medel att inom den för lagfarten bestämda tid betala den stadgade stämpelafgiften, ifrågasatte utskottet, huruvida icke anstånd med stämpelafgiftens erläggande kunde beviljas, dock mot säkerhet i in-teckning eller på annat för tillvaratagandet af statens rätt betryggande sätt, men utskottet ansåg sig sakna tillräcklig anledning att i den form, hvori frågan då förelåg, derom framställa något förslag.

Under det motionären sålunda vid nästlidna års riksdag föreslagit en skrifvelse till Konungen i ändamål, att den arfsskatt, som i form af stämpelafgift uttoges, skulle dels förenklas, dels i allmänhet minskas och i fråga om fideikommiss jemkas, har motionären i det förslag till skrifvelse, hvarom han nu motionerat, hemställt allenast om ändring af sättet för arfsskattens uttagande från fideikommiss.

I fråga om detta motionärens förslag vill utskottet till en början erinra derom, att Riksdagen i skrifvelse till Konungen den 27 november 1892 uttalat, att arfsskatten synnerligen väl lämpade sig för det syfte, man genom förmögenhetsbeskattningen företrädesvis ville uppnå, samt att åt arfsskatten borde inrymmas en viktigare plats inom vår skattelagstiftning än nämnda skatteform förut intagit, hvarvid arfsskatten dock borde så anordnas, att de smärre förmögenheterna fritoges och tillbörligt afseende fästes vid andra på skatteförmågan inverkan-de förhållanden.

På dessa principer är ock den nu gällande stämpelförordningen byggd. I denna förordnings 17 § stadgas, att stämpelafgift för rättighet, som består i nyttjanderätt till eller afkomst af egendom, bör, då sådan rättighet genom arf eller testamente tillfaller någon, utgöras efter rättighetens med ledning af dess årliga afkastning och viss antagen räntefot beräknade kapitalvärde vid dödstillfället. Från denna regel göres dock ett undantag i fråga om fideikommitterad egendom, för hvilken enligt 18 § i förordningen värdet skall vid stämpelafgifts bestämmande beräknas såsom om egendomen innehades med eganderätt.

Utskottet kan icke finna annat, än att den grund, efter hvilken arfsskatten för fast egendom af fideikommiss-natur sålunda skall enligt gällande stämpelförordning beräknas, är i princip riktig. Det torde nemligen icke kunna förnekas, att fideikommissrätten innebär en vida större befogenhet öfver och ett vidsträcktare tillgodonjutande af egendomen än

nyttjanderätt i vanlig mening, och på grund deraf närmar sig eganderätts natur. Från teoretisk synpunkt torde sålunda mot den princip, som i fråga om arfsskattens uttagande från fideikommissegendom i stämpelförordningen tillämpats, ingen berättigad anmärkning kunna göras.

Utskottet håller ock före, att de svårigheter, med hvilka utgörandet af ifrågavarande arfsskatt kan vara förenadt, icke äro vare sig så ofta förekommande eller af den art, att de påkalla ett ingripande från lagstiftningens sida. De fall, då svårighet för en tillträdande fideikommissarie att utgöra belöpande arfsskatt å fideikommisset verkligen yppat sig, och hvarpå förhållandena vid ett för några år sedan arffallet fideikommiss i södra Sverige utgjort ett exempel, torde därför kunna betraktas såsom sällsynta undantag. Och den omständigheten, att en på rättvis grund fotad skatt, som af staten utkräfvdes, i enstaka fall drabbar tungt, kan icke för staten utgöra tillräcklig anledning att införa lättnader i afseende å skattens utgörande. Dessa undantagsfall hafva dessutom sin grund icke endast i den nu gällande stämpelförordningens bestämmelser, utan äro beroende äfven af andra förhållanden. Såsom ett exempel i detta hänseende må nämnas, att Kongl. Maj:t år 1890, då arfsskatten var betydligt lägre än nu, med afseende å förekomna omständigheter fann sig föranlåten att föreslå Riksdagen, att sterbhusdelegarne efter afidne justitieombudsmannen S. L. Theorells enka måtte medgifvas befrielse från skyldigheten att vid lagfart å vissa fideikommissegendomar förse fideikommissbrevet med stämpel. Denna framställning blef emellertid icke af Riksdagen bifallen.

Derjemte torde böra märkas, att i en kongl. förordning den 3 april 1810 stadgas, att en fideikommissaries sterbhusdelegare, såvidt annorledes ej är i fideikommissbrevet föreskrifvet, ega å fideikommisset njuta fardag enligt allmän lag, hvadan, äfven om en fideikommissarie dör strax efter det han tillträdtt fideikommisset, hans sterbhusdelegare ega rätt att sitta kvar i egendomen och uppbära afkastning af densamma under två år, räknadt från fideikommissariens tillträde. Om ock en tillträdande fideikommissarie på grund af aflägsen släktskap med arflåtaren har att erlagga arfsskatt efter det högsta utgående procenttalet, eller 6 % af egendomens taxeringsvärde, torde sålunda näppeligen något fall inträffa, då denna skatt icke blifver honom eller hans sterbhusdelegare ersatt genom fideikommissets afkastning under de närmast följande två åren.

Beträffande sjelfva det förslag, som motionären i sin motion framlagt, eller att arfsskatten, hvilken, såsom nämndt, uttages i form af stämpelskatt, skulle utgå med visst belopp under flere år, kan ett sådant förslag icke genomföras af den anledningen, att stämpelskatten till sin natur är

en afgift, som bör på en gång erläggas, då den handling, som skall stämpelbeläggas, företes. Måste man sålunda, för att förslaget genomförande skulle vara tänkbart, förvandla stämpelskatten till en sådan bevillningsavgift, som före år 1885 upptogs för gåfva, testamente, fideikommiss, arf och fynd, skulle en sådan ändring af skattens natur medföra en återgång till ett för lång tid tillbaka öfvergifvet skattesystem, och bestyret med skattens upptagande skulle derigenom öfverflyttas från domstol till administrativ myndighet, å landet kronofogde och häradsskrifvare samt magistraten i stad.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer utskottet,

att herr friherre Klingspors förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 mars 1900.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservationer:

af herrar af *Burén* och friherre *Klingspor*, hvilka ansett, att utskottets utlåtande bort hafva följande lydelse:

»I motion vid 1899 års riksdag hemstälde motionären, att Riksdagen måtte besluta skrifvelse till Konungen med anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga under ompröfning, i hvad mån dels lagens bestämmelser om stämpelavgift för bodelegares andel i dödsbo måtte kunna förenklas, dels ock denna stämpelavgift måtte kunna i allmänhet minskas och i fråga om fideikommiss jemkas, samt att Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen de förändrade bestämmelser, som kunde finnas lämpliga.

1899 års bevillningsutskott hemstälde i sitt betänkande, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Utskottet uttalade deri, bland annat, att vid tillämpningen af gällande bestämmelser om arfsskatten svårigheter väl någon gång kunde möta, men att dessa svårigheter dock

ej syntes vara af sådan betydhet, att anledning förefunnes att vidtaga någon åtgärd för erhållande af förenklade bestämmelser, samt att utskottet än mindre kunde tillstyrka Riksdagen att då, efter det stämpelförordningen den 9 augusti 1894 så nyligen tillkommit, öfvergifva de principer, som af Riksdagen antagits såsom grundval för denna beskattning. Beträffande stämpelskatten särskildt för fideikommiss anförde utskottet, att fall väl kunde förekomma, då en fideikommissarie finge utbetala stämpelafgiften, utan att denna under hans lifstid hunne ersättas honom genom egendomens afkastning och utan att hans arfvingar erhöle någon förmån af fideikommisset, hvilket i stället öfverginge till annan, som icke vore hans närmaste arfvinge. Sådana fall måste dock enligt utskottets förmenande betraktas såsom sällsynta undantag, och utskottet ansåg icke sådana undantagsfall utgöra tillräcklig anledning till ändring i nu gällande bestämmelser för den arfsskatt, fideikommissarie skulle betala. Då det emellertid kunde inträffa, att fideikommissarie saknade medel att inom den för lagfarten bestämda tid betala den stadgade stämpelafgiften, ifrågasatte utskottet, huruvida icke anstånd med stämpelafgiftens erläggande kunde beviljas, dock mot säkerhet i in-teckning eller på annat för tillvaratagandet af statens rätt betryggande sätt, men utskottet ansåg sig sakna tillräcklig anledning att i den form, hvori frågan då förelåg, derom framställa något förslag.

Under det motionären sålunda vid nästlidna års riksdag föreslagit en skrifvelse till Konungen i ändamål, att den arfsskatt, som i form af stämpelafgift uttoges, skulle dels förenklas, dels i allmänhet minskas och i fråga om fideikommiss jemkas, har motionären i det förslag till skrifvelse, hvarom han nu motionerat, hemställt allenast om ändring af sättet för arfsskattens uttagande från fideikommiss.

I fråga om detta motionärens förslag vill utskottet till en början erinra derom, att Riksdagen i skrifvelse till Konungen den 27 november 1892 uttalat, att arfsskatten synnerligen väl lämpade sig för det syfte, man genom förmögenhetsbeskattningen företrädesvis ville uppnå, samt att åt arfsskatten borde inrymmas en viktigare plats inom vår skattelagstiftning än nämnda skatteform förut intagit, hvarvid arfsskatten dock borde så anordnas, att de smärre förmögenheterna fritoges och tillbörligt afseende fästes vid andra på skatteförmågan inverkan-de förhållanden.

På dessa principer är ock den nu gällande stämpelförordningen byggd. I denna förordnings 17 § stadgas, att stämpelafgift för rättighet, som består i nyttjanderätt till eller afkomst af egendom, bör, då sådan rättighet genom arf eller testamente tillfaller någon, utgöras efter rättighetens med ledning af dess årliga afkastning och viss antagen räntefot beräknade

kapitalvärde vid dödstillfället. Från denna regel göres dock ett undantag i fråga om fideikommitterad egendom, för hvilken enligt 18 § i förordningen värdet skall vid stämpelafgifts bestämmande beräknas, såsom om egendomen innehades med eganderätt. Anledningen till att den fideikommissrätten åliggande arfsskatt blifvit bestämd att utgå efter annan grund än nyttjanderätt, hvarigenom skatten komme att i vissa fall uppgå till ett afsevärdt högre belopp, torde vara den, att fideikommissrätten i sig innebär större befogenhet öfver och rätt till vidsträcktare tillgodonjutande af egendomen än nyttjanderätt i vanlig mening.

Motionären framhåller nu, att utgörandet af denna arfsskatt för en tillträdande fideikommissarie ofta är förenadt med stora och understundom oöfvervinneliga svårigheter. Att så beskaffade svårigheter förefinnas, torde icke kunna förnekas, och att de understundom kunna för en fideikommissarie vara omöjliga att öfvervinna, ligger i sakens natur, eftersom han ej kan fritt förfoga öfver den egendom, som han skall tillträda, och har detta för öfrigt någon gång blifvit af erfarenheten bekräftadt. I sådana fall uppstår för staten, som för arfsskattens utfående endast har personlig fordringsrätt hos fideikommissarien, fara att på grund af bristande tillgång hos honom gå sin rätt till arfsskatten förlustig. En reform till afhjelpande af dessa med arfsskattens utgörande förenade olägenheter torde därför vara önskvärd, äfven om berörda olägenheter ej annat än undantagsvis skulle ifrågakomma.

Motionärens förslag till dessas afhjelpande, eller att fideikommissarien skulle ega rätt att under flera år utgöra ifrågavarande stämpelskatt, torde emellertid icke låta sig genomföras af den anledningen, att stämpelskatten till sin natur är en afgift, som bör på en gång erläggas, då den handling, som skall stämpelbeläggas, företes. Det af motionären åsyftade ändamålet torde deremot måhända kunna vinnas genom en bestämmelse derom, att arfsskatten i fråga om fideikommiss, med bibehållande af sin natur af arfsskatt, skulle, i stället för att, såsom nu är fallet, på en gång utgå i form af stämpelskatt, kunna i vissa fall få utgöras såsom en på flera år fördelad särskild afgift, hvilken årligen erlades.

Ett vilkor för att en sådan reform skall kunna utan men för statsverket genomföras, borde dock, såsom redan 1899 års bevillningsutskott framhöll, vara, att staten beredde sig fullgod säkerhet för skattens utbekommande, hvarför bestämmelser derom skulle stadgas i sammanhang med att arfsskatten för fideikommiss i vissa fall öfverfördes från att såsom nu vara en stämpelskatt till någon annan form af skatt. För den händelse fideikommissarie skulle önska att få utgöra den på honom fallande arfsskatten under en följd af år, skulle detta vilkor kunna uppfyllas, om i

sådant fall med fideikommissariens personliga ansvarsskyldighet förenades en rätt för staten att ur fideikommisset uttaga den skatt, som ej i vederbörlig tid och ordning erlades.

Beträffande den tid, på hvilken ifrågavarande afgift skulle kunna fördelas, läser denna tidrymd, för att ej blifva alltför utsträckt, icke böra bestämmas utöfver högst fem år, räknadt från det år, då fideikommissarien varit skyldig att med egendomen lagfara. Skulle under dessa fem år fideikommissarien aflida, torde det vara med rättvisa och billighet mest öfverensstämmande, att den för de återstående åren obetalda delen af afgiften icke af staten utkräfvdes.

Då emellertid utskottet icke tilltrött sig att uti ifrågavarande ämne kunna framlägga ett bestämdt formuleradt förslag i angifven rigtning, anser utskottet frågans hänskjutande till Kongl. Maj:ts bepröfvande vara egnadt att bäst befordra dess tillfredsställande lösning och hemställer därför,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Konungen an- hålla, att Kongl. Maj:t ville taga under ompröfning, huruvida den arfsskatt, som i form af stämpelafgift nu uttages från fideikommitterad egendom, kunde, på af fideikommissarie derom framställd begäran, få på för staten betryggande vilkor under annan form utgöras såsom en under flera år utgående afgift, i ändamål att för en tillträdande fideikommissarie underlätta arfsskat- tens utbetalande, samt, för den händelse Kongl. Maj:t funne sådant vara möjligt och lämpligt, i sådant syfte till Riksdagen framlägga förslag.»

samt af herr *Meyer*.

Herrar *Almström*, *G. Jansson* och *Petri* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i utskottets beslut i ärendet.